

De lotgevallen van een Oostendse "refugee" in Groot-Brittannië tijdens W.O.I

door Roger Jansoone

't Jaar 1918 : terug van weggeweest

Nieuwjaar 1918 verloopt in Glasgow nogal woelig omdat de overgang van oud naar nieuw valt te midden van de zoveelste staking, uitgebroken op 27 december 1917 en aanslepend tot 9 februari 1918, tot grote woede van enerzijds de Britse arbeiders en van anderzijds de werkgevers en de Britse regering, die het been stijf houden. Het komt aldus niet tot een akkoord en op 10 februari gaat iedereen weer aan de slag, aan precies dezelfde werkvoorwaarden ("aan de gewone prijs van vroeger"). Op de scheepswerven blijft de stemming lusteloos en gespannen, en Joseph Noote krijgt allengs schoon genoeg van dit werkmidden. En hij begint uit te zien naar ander werk.

Tijdens die staking moet Jan Borrey op 8 januari een heelkundige bewerking ondergaan. Hij blijft tot 31 januari in het hospitaal, waarna hij nog 14 dagen herstelverlof krijgt. Het gezin Borrey krijgt nog en andere tegenslag te verwerken wanneer de zoon Gustaaf op 13 mei wordt binnengeropen in het Belgisch leger. In dat vijfde oorlogsjaar heerst er nergens nog veel animo om een soldatenplunje aan te trekken, maar de arm van het Belgisch leger reikt tot in het verre Schotland en verzet hiertegen is nutteloos. Gelet op zijn leeftijd verwacht Joseph zelf zich niet meer aan een militair oproepingsbevel.

Op 14 augustus dient hij zijn ontslag in op de scheepswerf. Vanwege een bouwondernemer in Bristol heeft hij een werkaanbieding ontvangen, waarop hij wenst in te gaan, samen met een andere Belg, Jos Voet, die er in Glasgow eveneens de brui aan gegeven heeft. Op 24 augustus nemen zij de nachttrein naar Bristol, waar zij de volgende morgen om 6 u. arriveren. Het is een zondag en bijgevolg kunnen zij niets uitrichten, tenzij "wat rondlopen". Op maandagmorgen gaan zij zich eerst aanmelden bij de politie voor formele registratie en vervolgens op het "Labour office", het plaatselijk arbeidsbureau. Zij worden tewerkgesteld op een reusachtige bouwwerf waarop een grote zinkfabriek in aanbouw is evenals "een fabriek voor vergifte gaze te maken" (een fabriek voor gifgas). De metsers zijn mannen doch de "dienders" blijken vrijwel allemaal vrouwen te zijn omdat in dat vijfde oorlogsjaar alle nog "weerbare" mannen onder de wapens zijn geroepen. Nu zij weg zijn uit de ruwe en keiharde mannenmaatschappij van de scheepswerven beginnen de beide Belgen pas goed te merken in welke mate de vrouw alomtegenwoordig geworden is in bijna alle sectoren van de Britse industrie.

Zij vinden onderdak in Avonmouth, een dorpje in de buurt van Bristol, in een logement waar ook nog andere Belgen verblijven, de meesten zijn Walen. Op de werf werken er trouwens opvallend veel Walen en de werkleider is een Belg, afkomstig uit Luik. Het logement is eigenlijk slechts een barak en een echt bed is er niet, enkel een strozak tussen vier planken ("planken voor doorkisten van te maaken, nu 't is oorlog, niet aan te doen"). Gereedschap moet iedere metser maar zelf aankopen, en dat kost hem al onmiddellijk 37 shillings ("dat was nog de helft van mijn gereedschap niet voor zooveel geld"). Het werk is bijzonder zwaar en vermoeiend, vooral wanneer je niet echt van de stiel bent ("gij kunt wel peisen dat ik moei was 's avonds").

Maar op 18 oktober 1918 is er dan toch het al zo lang verhoopte en verwachte nieuws: de bevrijding van Oostende ! In de krant leest Joseph "dat onze beminde zeestad Oostende ontnomen was van den Duitsman en dat onze Belgiesche soldaaten in den stad Oostende zijn aangekomen den 17 October". En hij noteert in zijn dagboek : "Na lijden komt verblijde, maar 't is slechter voor degene die 4 jaar onder 't juk der barbaren gedompeld zijn geweest". De daaropvolgende dag stuurt hij een aangetekende brief naar Oostende, naar het adres waar hij met zijn gezin verbleef tot zijn vlucht uit

Oostende. Daar hij niet zeker is dat zijn vrouw daar nog verblijft, stuurt hij insgelijks een aangetekende brief naar "Mijnheer Sorel die met den zuster van mijn vrouw getrouwd is".

Van enige repatriëring naar België is er echter vooralsnog geen sprake, wel integendeel. De Britten gaan gewoon verder met hun bouwprogramma, en al de Belgen blijven ingeschakeld alsof er niets aan de hand is. Wat eigenlijk vanuit Brits standpunt nogal begrijpelijk is vermits, zolang de Britse mankracht nog grotendeels onder de wapens is, vanwege de "refugees" nog enige hulp en bijstand verwacht wordt in de zeer moeilijke tijd die Groot-Brittannië doormaakt. Op 4 november worden Joseph samen met enkele andere Belgen op transport gesteld naar Cardiff (Wales) aan de overkant van de Severn, en aldaar aangekomen moeten zij overstappen in een trein die hen verder voert in het binnenland van Wales. De dorpjes dragen er onmogelijke en onuitsprekelijke namen. Zij komen er terecht in een afgelegen dorp waar zich een cokesfabriek bevindt. Sommige ovens zijn gebarsten en moeten gesloopt worden. Het werk is vuil en lastig en van de aanvankelijke vreugde bij de bevrijding van Oostende, is er nu niet veel meer overgebleven.

Doch op 8 november is er plots om halfzeven 's avonds overal groot rumoer en geloei van sirenes. "Wij meenden dat er een ongeluk gebeurd was maar zij zeiden War is over!". De oorlog was dan toch uiteindelijk voorbij! Het is inderdaad zo, dat die dag het bericht zich verspreidt dat de daaropvolgende dag, 9 november, de Duitse keizer aftreedt en vertrekt in ballingschap naar Nederland. Maar er is nog ander goed nieuws: diezelfde dag ontvangt Joseph een brief van zijn vrouw met daarbij een foto van vrouw en kinderen en zijn moeder, "'t was juist gelijk ik aan den grond genageld was". Onmiddellijk doet hij navraag "als ik geene geld kond opsturen naar Oostende" maar "'t was geen avance, moest nog wat geduld hebben". Terstond stuurt hij zelf ook een brief naar Oostende "met mijn portret erin".

Op 11 november is er nog grotere beroering: de wapenstilstand op het westelijk front, waarover vier dagen werd onderhandeld in Compiègne, gaat in vanaf 11 u. Het geduld van de Belgen wordt nu wel heel erg op de proef gesteld, want vanzelfsprekend wil iedereen nu zo vlug mogelijk terug naar huis ("Die dag was het 1480 dagen dat ik mijn familie niet meer gezien heb. 't Is te hopen dat men nu gauw naar Oostende zullen mogen optrekken").

Op 15 november ontvangt Joseph nogmaals een brief uit Oostende doch "volgens ik zien hebben zij nog geene brief van mij ontvangen". Kort daarna, op 26 november, wordt hij geveld door de griep ("de influwance", influenza, misschien de Spaanse griep die dan overal toeslaat?). Op 27 december zegt hij zijn werk op "uit oorzaak van slecht weder, wij konden het niet meer volhouden". En op oudejaarsavond, 31 december 1918, neemt hij de nachttrein naar Londen, waar hij de volgende dag arriveert om 13 u. Op Nieuwjaardag is het centraal kantoor van het "Refugees Committee" gelukkig niet gesloten maar "waar wij verwachten waren voor terecht naar Oostende op te komen, maar mis, wij konden nog niet weg". Aldus ziet hij zich ertoe verplicht te logeren in het "Refugees Camp" in Earls Court, en dat voorlopig verblijf sleept aan gedurende 27 lange dagen. Meteen is het voor hem ook een eerste kennismaking met het nijpend voedselgebrek, vooral in de Britse steden: de lunch omvat er enkel nog "1 patat en een teerling vleesch", en 's morgens en 's avonds moet men zich tevreden stellen met een sneetje brood "en daarmee afgeloopen". Bovendien worden de "refugees" allen geplaagd door diarree ("hebben wij met rond de 500 personen met den schieterij gelegen, 't was een schoon werkje voor de nurse"). Maar op 18 januari 1919 komt er eindelijk beweging in de zaak: de Oostendenaars krijgen orders om hun bagage in te pakken. Op 27 januari is het zo ver: in het "Prince Albert Dock" worden zij ingescheept aan boord van een schip met bestemming Antwerpen, H.M.S. "Manton". Er is immers nog geen rechtstreekse scheepvaartverbinding naar Oostende, tenzij heel sporadisch, maar "men wilde niet meer wachten voor den Oostendsche boot".

Wegens het gevaar voor mijnen verloopt de tocht zeer langzaam en volgens een uitgestippelde reisroute. Ter hoogte van Westkapelle ziet hij Britse mijnenvegers aan het werk, die mijnen doen ontploffen. Op 28 januari te 16 u. gaat het schip voor anker ter hoogte van Hoek van Holland om het hoog tij af te wachten en om vervolgens via een "ontmijnde" route zijn weg voort te zetten naar Vlissingen waar het 's avonds laat voor anker gaat. De volgende morgen wordt de Schelde opgevaren richting Antwerpen, waar het schip 's middags aanmeert. Dit opnieuw betreden van de vaderlandse bodem, op 29 januari 1919, is voor onze Oostendenaars uiteraard een zeer emotionele belevens. In Antwerpen worden zij opgewacht en onthaald door een Belgisch vluchtelingencomité van wie zij "eene verfrissing ontvangen". Vanuit de haven worden zij overgebracht naar een gemeenteschool in de Bredastraat, waar zij kunnen overnachten (" en waar wij allen hebben goed geslapen, 't was 3 dagen dat wij geene oog kunnen toe doen hebben van den koude en den honger"). Reeds de volgende dag blijken zij te kunnen verder reizen. Zij worden vervoerd met al hun bagage naar het station Antwerpen-Zuid. Daar is het eindeloos wachten op de trein naar Brussel, die ten slotte om middernacht vertrekt en drie uur later arriveert in Brussel. In tegenstelling tot in Antwerpen, kan men in Brussel brood kopen en men kan er in het station zelfs een kop koffie bekomen, zeker geen luxe, al is het maar om zich een beetje op te warmen in de ijzige winterkou. En reeds te 5 u. 's morgens zitten zij in een vroege trein naar Oostende, weliswaar "een trein zonder ruiten". Het is een stoptrein, die een halte heeft in ieder station en stationnetje onderweg, zodat zij pas om 2.10 u. 's namiddags ten slotte aankomen in Oostende "versteeven van de koude". Hoe dan ook, op 1 februari 1919 zijn zij eindelijk terug in de stad waarnaar zij meer dan vier jaar intens verlangd hebben !

Joseph Noote had een telegram gezonden naar zijn vrouw om haar vooraf te verwittigen van zijn komst, maar blijkbaar heeft zij niets ontvangen want niemand staat hem op te wachten in het station van Oostende. Hij gaat dan maar naar het huis, Nieuwpoort steenweg 18, het nieuw adres van vrouw en kinderen, nadat zij de vorige woonst in de Wezenhuisstraat hadden verlaten. Wanneer hij aanbelt, is het zijn dochter die de deur opent "maar ik kende haar niet meer, stond geheel verstomt, konde niet spreken".

Hiermee eindigt dit oorlogsdagboek : "Zoodus dat was 1562 dagen dat ik van mijn vrouw gescheiden geweest hebt geweest. Alles is wel en alles is vergeten. Gesloten op den 2 Februari 1919". Ondertekend "Jos Noote". Wel volgt er hierna nog, enkele maanden later, een postscriptum : " Angela Deraedt met haar twee kinderen is weggelopen 14 December 't jaar 1919". Tragische ontkenning van een tragische oorlogsepisode uit het leven van een eenvoudige arbeider ....

(wordt vervolgd)